

Gordana Ćetković

Tatjana Vojnov

MUZIČKA KULTURA

Priručnik za nastavnike za osmi razred osnovne škole

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2016.

Gordana Ćetković Tatjana Vojnov
MUZIČKA KULTURA
Priručnik za nastavnike za osmi razred osnovne škole

Izдаваč	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva - PODGORICA
Za izdavača	Radiša Šćekić, direktor
Glavni urednik	Radule Novović
Odgovorni urednik	Lazo Leković
Urednica	Nadica Vukčević
Stručna konsultantkinja	mr Ana Perunović-Ražnatović
Recenzentkinje	mr Dobrila Popović Aleksandra Filipović Nevenka Petričević Radmila Bajković Rada Mujović
Lektura	Jasmina Radunović
Korektura	Dragan Batrićević
Grafičko oblikovanje	Sladana Bajić-Bogdanović
Tehnički urednik	Rajko Radulović
Štampa	
Tiraž	

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-303-1991-4
COBISS.CG-ID 31383824

Nacionalni savjet za obrazovanje, Rješenjem broj 04-5-586 od 23. 3. 2016. godine
odobrio je ovaj priručnik za upotrebu u osnovnim školama.

SADRŽAJ

Predgovor	4
---------------------	---

PRIJEDLOZI PRIPREMA ZA ČASOVE

Uvodni čas	10
Opšte karakteristike klasicizma u muzičkoj umjetnosti	11
Muzičke forme klasicizma	13
Opera u doba klasicizma	15
Predstavnici bečkog klasicizma	17
Opšte karakteristike romantizma u muzičkoj umjetnosti	19
Muzičke forme romantizma	21
Predstavnici romantizma u prvoj polovini 19. vijeka	23
Programska muzika	26
Razvoj italijanske opere	29
Razvoj francuske opere	32
Razvoj njemačke opere	34
Razvoj pariske operete	36
Razvoj bečke operete.	38
Razvoj baleta u Francuskoj	40
Razvoj baleta u Rusiji	42
Nacionalne škole u romantizmu.	44
Muzika u Crnoj Gori u prvoj polovini 19. vijeka	46

PREDGOVOR

Poštovane kolege i koleginice,

Udžbenički komplet za predmet Muzička kultura za 8. razred sadrži Udžbenik i CD za učenike/učenice¹, i Priručnik za nastavnike/nastavnice².

Priručnik za nastavnike/nastavnice osmišljen je kao praktično pomagalo u planiranju i izvođenju nastave po utvrđenom planu i programu. Opisani su metodski postupci za aktivnosti slušanja i izvođenja muzike, obradu pjesme po notnom tekstu. Prikazan je prijedlog izvođenja nastave za tematske jedinice u Udžbeniku u vidu priprema za časove. U njima su istaknuti operativni ciljevi, sadržaj, glavni koraci i aktivnosti učenika/učenica, u skladu sa standardnim vaspitno-obrazovnim metodama, kao i preporučeni oblici i metode rada. Za realizaciju određenih ciljeva biće potrebno i više od jednog časa.

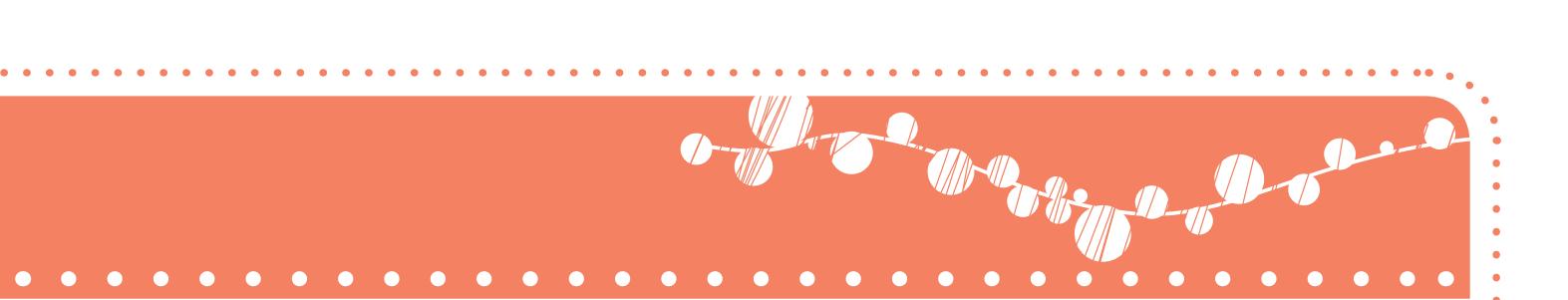
U Priručniku su date neke osnovne ideje i instrukcije (u vidu priprema za časove ili scenarija) koje će nastavnik prema svojim sklonostima dopuniti, nadograditi i razvijati. Metodika nastave muzičke kulture u kontinuitetu se inovira i unapređuje, a nastavnici će ih prema svojim sklonostima primjenjivati u praksi. U tom smislu Priručnik je osmišljen kao jedan od temelja na kojem se dalje mogu nadograđivati metodska rješenja i razvijati pedagoško umijeće.

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje muzike predstavlja veoma važan proces u savladavanju svih nastavnih jedinica predmeta Muzička kultura. U osmom razredu devetogodišnje osnovne škole nastavni program obuhvata razvojni tok muzike klasicizma i dijela romantizma, a savladavanje tog zadataka temelji se na slušanju muzike iz pomenutih epoha. Na CD-u su zastupljeni muzički primjeri u onoj mjeri i obimu koji je neophodan da učenici steknu uvid u muzičke karakteristike stilskih epoha, muzičkih formi koje se obrađuju i njihovih specifičnosti. Oda-

1 Primijetićete da je tekst priručnika većinom napisan u jednom rodu. Namjera nam je bila da postignemo jednostavnost, preciznost i jasnoću. Podrazumijeva se, dakle, da se sve napisano odnosi na oba roda. U daljem tekstu: učenici.

2 U daljem tekstu: nastavnici.

brani muzički primjeri, odlomci iz djela – muzičkih formi karakterističnih za epohe koje se obrađuju, zvučne su informacije o određenom periodu, muzičkoj formi ili stvaralaštvu pojedinog kompozitora.

Sve muzičke primjere prate odgovarajuća pitanja ili nalozi koji upućuju učenike na cilj slušanja, odnosno podstiču njihovo aktivno slušanje muzike.

Slušanjem muzike sa CD-a učenici se osposobljavaju da:

- opišu na koji način doživljavaju određenu kompoziciju
- opišu atmosferu koja preovladava u kompoziciji
- odrede kojoj epohi pripada određena kompozicija
- opišu osnovne karakteristike forme koju čuju
- imenuju instrumente i izvođačke sastave koji izvode određenu kompoziciju.

Nakon upoznavanja učenika s muzičkim djelima određene epohe, nastavnik bi trebalo da ih postavljenim zadacima usmjeri na slušanje odabralih primjera i van nastave. Na ovaj način učenici se stimulišu da samoinicijativno slušaju umjetničku muziku, da posjećuju koncerte i druga muzička dešavanja i da izgrađuju svoje estetske kriterijume.

METODSKI POSTUPAK PRI SLUŠANJU MUZIKE

Slušanje kompozicija omogućava učenicima da se upoznaju s novim (kompozicijama) i obnavljaju one koje su već čuli. Na taj način ih nastavnik/nastavnica navodi da prepoznaju epohu u kojoj je komponovana određena kompozicija, formu ili instrumentalni sastav koji učestvuje u izvođenju kompozicije.

Nastavnik, prije svakog slušanja određene kompozicije postavlja učenicima zadatak da uoče po čemu se kompozicija koju će slušati razlikuje od kompozicije koju su ranije obrađivali. Takođe, usmjerava ih da opisuju svoj doživljaj nakon slušanja kompozicija.

Potrebno je svaku kompoziciju odslušati više puta kako bi je učenici bolje zapamtili i kasnije, ako je to potrebno, lakše reprodukovali i prepoznali.

IZVOĐENJE MUZIKE

Budući da sva djeca nemaju iste prirodne predispozicije za izvođenje muzike, te da stoga vjerovatno neće moći jednako da usvoje programske sadržaje, potrebno je da nastavnik obradu nastavnih ciljeva prilagodi objektivnim mogućnostima djece.

Razvijanje interpretativnih sposobnosti realizuje se kroz:

- pjevanje sa tekstrom
- pjevanje po notnom tekstu
- sviranje na instrumentima iz grupe Orfovog instrumentarijuma
- izvođenje ritmičke pratnje.

METODSKI POSTUPAK PRI OBRADI PJESME PO NOTNOM TEKSTU

Osmi razred predstavlja drugi stepen trećeg ciklusa devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u oblasti muzičke kulture. U ovom razredu učenici će umjetničke kompozicije i narodne pjesme pjevati po notnom tekstu.

Kod obrade pjesme po notnom tekstu daćemo neka važna uputstva kojih se treba držati u cilju boljeg i lakšeg savladavanja ovog operativnog cilja. Veliki značaj, prije svega, ima uvodni dio metodskog postupka. Kod učenika treba izazvati radoznalost i interesovanje za aktivno učešće u obradi pjesme.

Učenici treba da pročitaju tekst pjesme koja se obrađuje. Ako se u njoj javljaju nepoznate riječi i pojmovi, nastavnik treba da ih objasni.

Savladavanje pjesme po notnom tekstu započinjemo analizom notnog teksta. Tokom analize učenici se upoznaju sa vrstom takta, ljestivčnom osnovom pjesme, notnim vrijednostima i ritmičkim figurama zastupljenim u pjesmi, oznakama za tempo i dinamiku, znamcima za ponavljanje i ostalim. Ako u pjesmi postoje nepoznate ritmičke vrijednosti ili figure, tonske visine, oznake za dinamiku i tempo (ili neke druge oznake), nastavnik će ih objasniti.

Kada se završi sa analizom notnog teksta, ritam pjesme se obrađuje na nekom od neutralnih slogova (na, la, ta), a zatim se pristupa ritmičkom čitanju. Ako je ritam jednostavan i svima jasan, vježbanje na neutralnom slogu može se izostaviti.

Ritmičko čitanje podrazumijeva čitanje nota solmizacijom u označenim trajanjima uz obavezno taktiranje.

Prije pjevanja pjesme solmizacijom, nastavnik treba da podsjeti učenike na pravilno sjedjenje i disanje pri pjevanju. Za raspjevavanje se mogu koristiti različiti modeli koji se sekventno ponavljaju na stupnjevima ljestvice u kojoj je pjesma komponovana. Poslije toga, pjesmu treba savladati po frazama ili kraćim cjelinama sve dok ih učenici u potpunosti dobro ne

savladaju. Ako se desi i da pogriješ u pjevanju, nastavnik ih mora zaustaviti i ispraviti. Pjevanje po notnom tekstu – solmizacijom, treba da bude praćeno taktiranjem. Nakon toga, pristupa se pjevanju pjesme s tekstrom.

U toku rada treba voditi računa o izražajnom pjevanju: pjesma se izvodi u odgovarajućem tempu s oblikovanim vokalima i naznačenom artikulacijom, dinamikom i agogikom.

FORMIRANJE GRUPA

Formiranje grupe ili parova pri obradi pjesme, ili nekog drugog zadatka, može biti slučajnim i ciljanim izborom. Pri tome bi trebalo voditi računa da grupe svaki put budu formirane na drugačiji način.

Pri ciljanom formiranju grupe, nastavnik određuje njen sastav. Vodi računa o mogućnostima učenika (izražajno pjevanje, osjećaj za ritam, vještina sviranja).

Zadaci koji se postavljaju grupama moraju biti ujednačeni i tako koncipirani da od učenika zahtijevaju aktivan rad.

Kada grupe treba da izvještavaju o svom radu, bira se predstavnik grupe. Može se izabrati ciljanim ili slučajnim izborom. Njegov zadatak je da izvještava o radu grupe koju predstavlja.

KREATIVNI ČIN

Doživljajnim i analitičkim slušanjem muzike, kolektivnim i individualnim izvođenjem odbnih muzičkih primjera, učenici se stimulišu na kreativni čin. Osim toga, lični doživljaj muzike učenici mogu izraziti i kroz likovne i tekstualne prikaze, spontane pokrete, ili osmišljavanjem ritmičke pratnje za kompozicije koje pjevaju, odnosno slušaju. Prema prirodnim sklonostima i mogućnostima učenika/učenica, nastavnik ih upućuje na grupni, kolektivni ili individualni rad.

POTREBNA SREDSTVA ZA REALIZACIJU NASTAVE

Da bi se nastavni programi realizovali, potrebno je da svaki kabinet za izvođenje nastave predmeta Muzička kultura bude opremljen akustičnim instrumentom (klavir, harmonika, gitara), jednim električnim instrumentom (sintesajzer, električna gitara), Orfovim instrumentima, CD plejerom, televizorom i DVD plejerom, zidnim slikama instrumenata, orkestaru, građevina, slika, skulptura i drugim vrijednostima materijalne kulture vezanim za pojedinu istorijsko-stilsku epohu.

PRIJEDLOZI PRIPREMA ZA ČASOVE

UVODNI ČAS

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici se upoznaju s ciljevima predmetnog programa za osmi razred kao i sa sadržajem udžbenika Muzička kultura 8, organizacijom rada u sklopu njega i sadržajem CD-a

- razvijaju sposobnosti povezivanja poznatih sadržaja s novim sadržajima
- primjenjuju stečena znanja iz prethodnog razreda
- upoređuju poznate sadržaje s novim sadržajima
- izgrađuju sposobnosti selektovanja
- razvijaju vještine slušanja i analitičkog promišljanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- Umjetničke kompozicije i narodne pjesme sa CD-a
- Pjesme za pjevanje iz udžbenika

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa
2. Informacije o novom gradivu
3. Demonstracija novog udžbenika uz pojašnjenje kako se koristi
4. Slušanje kompozicija sa CD-a po izboru nastavnika

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- prisjećaju se stilskih perioda u muzici iz prethodnog razreda i crtaju vremensku mapu
- komentarišu pictograme u udžbeniku za osmi razred i njegovim prelistavanjem upoznaju se s organizacijom udžbenika, razmjenjuju mišljenja o omiljenim aktivnostima (slušanje, sviranje, pjevanje...)
- slušaju kompozicije sa CD-a za osmi razred prema odabiru nastavnika. Opisuju svoj doživljaj nakon slušanja
- preslušavaju kompozicije za sedmi razred. Imenuju kompozitore i kompozicije, navodeći neke od osnovnih karakteristika gradiva koje su savladali i naučili tokom prethodnog razreda

OPŠTE KARAKTERISTIKE KLASICIZMA U MUZIČKOJ UMJETNOSTI

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju početak razvoja epohe klasicizma i stiču znanja o daljem razvoju ove epohe u muzičkoj umjetnosti

- razumiju istorijske okolnosti u kojima se razvijala epoha klasicizma
- opisuju karakteristike klasicizma u muzičkoj umjetnosti
- razvijaju sposobnost kritičkog sagledavanja muzičkog stvaralaštva epohe klasicizma
- analitički sagledavaju značaj daljeg razvoja klasičnog orkestra, kao i značaj uloge klavira
- znaju da analitički slušaju umjetničke kompozicije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- J. S. Bach, *Brandenburški koncert u G-duru*, I stav
- V. A. Mocart, *Sonata za klavir u a-molu*, I stav
- V. A. Mocart, *Simfonija u g-molu*, I stav

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – podsjećanje na vremensku odrednicu prethodne muzičke epohe (baroka) i upoznavanje s novom (klasicizam)
2. Upoznavanje s uslovima u kojima se razvijala muzika u doba klasicizma
3. Prikaz osnovnih karakteristika razvoja klasicizma u muzičkoj umjetnosti
4. Upoznavanje s muzičkim pojmovima
5. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- slušaju odlomak iz *Brandenburgskog koncerta* u G-duru J. S. Bah-a i zatim navode osnovne karakteristike baroka u muzičkoj umjetnosti. Na osnovu odslušanog primjera potrebno je da nastavnik provjeri da li su usvojili znanja o baroku u muzičkoj umjetnosti iz prethodnog razreda. Nakon toga, stiču znanja o osnovnim karakteristikama klasicizma u muzici, podsjećaju se osnovnih muzičkih pojmoveva (polifonija - homofonija) koje su usvojili u VII razredu
- uz slušanje odlomka *Sonate za klavir u a-molu* V. A. Mocarta, opisuju boju zvuka klavira i navode kojoj grupi instrumenata pripada klavir. Razgovaraju o tome da li su čuli za nekog poznatog pijanistu. Odgovaraju sa koliko informacija raspolažu u vezi s poznatim crnogorskim pijanistima i pedagozima koje im njihov nastavnik ovom prilikom pomene (Boris Kraljević, Ratimir Martinović, Vladimir Domazetović)
- slušaju odlomak iz *Simfonije u g-molu* V. A. Mocarta i opisuju atmosferu koju stvara ova kompozicija na osnovu njenog karaktera i tempa
- diskutuju (razgovaraju) da li je riječ o polifonoj ili homofonoj kompoziciji, navodeći razloge na osnovu kojih su došli do odgovora. Rade u parovima sa zadatkom da na osnovu odslušanih odlomaka Bahovog *Brandenburgskog koncerta* i Mocartove *Simfonije* uporede osobine barokne muzike i muzike klasicizma. Nakon razmjene informacija (u okviru parova), izvještavaju o saznanjima do kojih su došli
- čitaju zanimljivost o nastanku klavira

MUZIČKE FORME KLASICIZMA

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju najznačajnije muzičke forme klasicizma

- razumiju proces izgradnje muzičkih formi klasicizma
- razumiju najznačajnije muzičke forme klasicizma i njihove osnovne karakteristike
- zvučno prepoznaju sonatu, simfoniju, koncert i kamerne oblike
- saznavaju koji su kompozitori klasicizma dali najveći doprinos razvoju ovih muzičkih formi
- razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
- umiju da analiziraju forme značajne za epohu klasicizma

POJMOVI I SADRŽAJI

- V. A. Mocart, *Sonata za klavir u c-molu*, I stav
- A. Vivaldi, *Koncert za violinu i orkestar - Proljeće*, I stav
- V. A. Mocart, *Koncert za klavir i orkestar u C-duru*, I stav
- L. van Betoven, *Gudački kvartet u c-molu*, I stav
- F. J. Hajdn, *Simfonija u G-duru*, I stav

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – imenovanje muzičkih formi baroka i njihovih najznačajnijih karakteristika
2. Upoznavanje s procesom izgradnje muzičkih formi klasicizma
3. Prikaz zajedničkog oblika svih muzičkih formi klasicizma – sonatnog ciklusa
4. Upoznavanje sa sonatom, koncertom, simfonijom i kamernim oblicima
5. Upoznavanje s muzičkim pojmovima i zanimljivostima
6. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, individualni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju odlomak iz Mocartove *Sonate za klavir u c-molu*, navodeći kakav doživljaj ona izaziva u njima i u kom tempu se izvodi.
- uporednim preslušavanjem odlomka iz Vivaldijevog *Koncerta za violinu i orkestar - Proljeće* i odlomka Mocartovog *Koncerta za klavir i orkestar u C-duru*, uočavaju razlike među njima, nastupe solista i orkestra. Nakon toga, uz pomoć nastavnika, definišu kojim epohama pripadaju ova dva koncerta
- slušaju odlomak iz Betovenovog *Gudačkog kvarteta u c-molu* i prepoznaju na kojim se instrumentima izvodi ova kompozicija. Zajedno s nastavnikom upoređuju zvučni volumen gudačkog kvarteta sa zvukom simfonijskog orkestra
- prepoznaju muzičke forme klasizma kroz slušanje kompozicija, razlikuju ih prema broju stavova, rasporedu tempa u stavovima i izvođačkom sastavu koji učestvuje u izvođenju određene muzičke forme
- slušaju odlomak iz Hajdnove *Simfonije u G-duru* i opisuju kakav doživljaj ona izaziva u njima, prepoznajući tempo i karakter kompozicije
- čitaju zanimljivosti iz života L. van Betovena

OPERA U DOBA KLASICIZMA

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju razvoj opere u doba klasicizma, kao i njene najznačajnije predstavnike

- razumiju dalji razvoj opere u doba klasicizma, upoređujući je s baroknom operom
- znaju najznačajnije predstavnike opere iz doba klasicizma, karakteristike njihovog stvaralaštva i njihove najznačajnije opere
- prepoznaju razlike između opere iz doba klasicizma i opere iz doba baroka
- znaju da slušaju operske arije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
- znaju da pjevaju odlomke iz operskih arija

POJMOVI I SADRŽAJI

- H. Persl, arija Didone iz opere *Didona i Enej*
- K. V. Gluk, arija Orfeja iz opere *Orfej*
- V. A. Mocart, arija Kraljice noći iz opere *Čarobna frula*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – slušanjem arije iz opere *Didona i Enej* kratko se podsjetiti karakteristika ove opere i prepoznati epohu kojoj pripada
2. Upoznavanje s okolnostima u kojima se sredinom 18. vijeka razvijala opera serija i s njenim najznačajnijim predstavnikom – K. V. Glukom
3. Prikaz najznačajnijih promjena koje je Gluk uveo u operu i njegovih najznačajnijih opera
4. Upoznavanje s najvećim predstavnikom opere klasicizma – V. A. Mocartom i njegovim najznačajnijim operama
5. Prikaz operskog stvaralaštva L. van Betovena
6. Upoznavanje s muzičkim pojmovima i zanimljivostima
7. Analitičko slušanje muzike
8. Osmišljavanje asocijacija čija su rješenja nazivi opera

OBLICI RADA

frontalni, individualni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju ariju Didone iz opere *Didona i Enej*, opisujući karakter melodije i razmatrajući kojoj epohi pripada aria koju su čuli
- uz slušanje arije Orfeja iz opere *Orfej i Euridika*, opisuju melodiju i objašnjavaju kakav osjećaj izaziva u njima
- pjevaju popularnu ariju Orfeja po notnom zapisu
- čitaju radnju opere *Orfej i Euridika*. Jedan od učenika čita libreto opere, a zajedničkim komentarima treba da dođu do zaključka da je u pitanju antički mit
- slušaju ariju Kraljice noći iz opere *Čarobna frula*, opisujući svoj doživljaj nakon slušanja. Uporednim slušanjem arije Kraljice noći i arije Orfeja navode kakav je karakter prve, a kakav karakter druge arije
- čitaju radnju opere *Čarobna frula*. Jedan od učenika čita libreto opere i zajedničkim komentarima treba da dođu do zaključka kakav je sadržaj Mocartove opere (fantastičan i bajkovit) i koja je razlika u odnosu na libreto Glukove opere (antički mit)
- nakon pročitanog sadržaja opere *Orfej i Euridika* i opere *Čarobna frula*, kreativno izražavaju muzičke doživljaje (likovnim izrazima), podijeljeni u dvije grupe. U jednoj grupi (pojedinačno) likovno izražavaju sadržaj prve opere, a u drugoj sadržaj druge opere. Nakon toga, mogu obrazložiti svoje likovne izraze, razmjenjujući mišljenja o njima. Poslije ocjenjivanja biraju najuspješnije radove jedne i druge grupe
- istražuju na internetu u kom je filmu upotrijebljena uvertira za Mocartovu operu *Čarobna frula* i kod kuće pronalaze neku od opera (ili njen dio) o kojima su učili u sklopu lekcije Opera u doba klasicizma

PREDSTAVNICI BEČKOG KLASICIZMA

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju predstavnike bečkog klasicizma: F. J. Hajdna, V.

A. Mocarta i L. van Betovena

- razumiju značaj jednog od najvažnijih muzičkih centara Evrope - Beča
- znaju o životu i stvaralaštvu F. J. Hajdna i njegovom doprinosu u razvoju simfonijске, kamerne, klavirske i vokalno-scenske muzike
- znaju o životu i stvaralaštvu V. A. Mocarta i njegovom značaju u razvoju operske, simfonijске, klavirske i kamerne muzike
- znaju o životu i stvaralaštvu L. van Betovena i njegovom doprinosu u razvoju simfonijске, klavirske, kamerne i vokalno-scenske muzike
- zvučno prepoznaju umjetničke kompozicije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
- znaju da pjevaju i taktiraju umjetničke kompozicije
- razvijaju sposobnost upoređivanja života i stvaralaštva Hajdna, Mocarta i Betovena

POJMOVI I SADRŽAJI

- F. J. Hajdn, *Simfonija u D-duru - Londonska*, I stav
- F. J. Hajdn, *Sonata za klavir u Es-duru*, III stav
- V. A. Mocart, *Koncert za klavir i orkestar u d-molu*, I stav
- V. A. Mocart, *Simfonija u C-duru*, III stav
- V. A. Mocart, duet *Tamo ćeš mi dati ruku* iz opere *Don Đovani*
- L. van Betoven, *Oda radosti iz Simfonije u d-molu*
- L. van Betoven, *Simfonija u c-molu*, I stav
- L. van Betoven, *Sonata za klavir u cis molu - Mjesečeva*, I stav

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – upoznavanje s kulturno-istorijskim značajem grada Beča (jednim od najznačajnijih muzičkih centara klasicizma)
2. Prikaz života i stvaralaštva F. J. Hajdna
3. Upoznavanje sa životom i stvaralaštvom V. A. Mocarta
4. Upoznavanje s najvažnijim činjenicama iz života i stvaralaštva L. van Betovena
5. Upoznavanje s muzičkim pojmovima i zanimljivostima
6. Uporedno sagledavanje djelatnosti Hajdna, Mocarta i Betovena

-
7. Pjevanje po notnom zapisu
 8. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju Hajdnu *Simfoniju u D-duru - Londonsku* i navode osnovne karakteristike simfonije uopšte. Navode zašto je simfonija dobila naziv Londonska
- slušaju Hajdnu *Klavirsку sonatu u Es-duru* opisujući njen karakter. Uporednim slušanjem navode sličnosti i razlike u odnosu na prethodnu Hajdnu kompoziciju
- uz slušanje Mocartovog *Klavirskog koncerta u d-molu*, navode osnovne karakteristike ove muzičke forme. Opisuju svoj doživljaj nakon preslušanog odlomka opisujući kakvo raspoloženje preovladava u njima
- slušaju Mocartovu *Simfoniju u C-duru*, upoređujući je s Hajdnovom *Londonskom simfonijom*. Dijele se u grupe. Jedna grupa će na osnovu informacija o životu i stvaralaštvu V. A. Mocarta, i preslušanih kompozicija, ispričati osnovne karakteristike Mocartove muzike. Druga grupa će na osnovu informacija o životu i stvaralaštvu F. J. Hajdnu, i preslušanih kompozicija, ispričati osnovne karakteristike Hajdne muzike. S nastavnikom razmjenjuju saznanja do kojih su došli
- kod kuće literarno izražavaju muzičke doživljaje nakon slušanja dueta *Tamo češ mi dati ruku* iz opere *Don Žuan* i čitaju svoje literarne doživljaje
- pjevaju umjetničku pjesmu po sluhu – duet *Tamo češ mi dati ruku*. Nakon naučene pjesme po notnom tekstu, dječaci pjevaju dionicu *Don Žuan*, a djevojčice dionicu *Zerline*.
- slušaju *Odu radosti* iz Betovenove *Simfonije u d-molu* i navode koje su promjene nastale u simfoniji vezane za učesnike u izvođenju. Opisuju kakvog je karaktera pre-slušana kompozicija i svoj doživljaj nakon slušanja
- pjevaju popularnu Betovenovu melodiju *Oda radosti*
- uz slušanje Betovenove *Simfonije u c-molu*, navode za koju instrumentalnu grupaciju je komponovana. Podijeljeni su u dvije grupe. Prva grupa pjeva karakterističan motiv simfonije, dok druga grupa kuca ritmičku figuru
- slušaju Betovenovu *Mjesečevu sonatu* opisujući atmosferu i doživljaj nakon njenog slušanja. Razmjenjuju mišljenja da li njihov doživljaj odgovara njenom nazivu
- čitaju zanimljivosti iz života Hajdnu, Mocarta i Betovenu
- istražuju na internetu filmove koji su snimljeni o V. A. Mocartu i L. van Betovenu. Na osnovu datih internet-adresa, kod kuće, slušaju kompozicije predstavnika bečkog klasicizma, razgledaju fotografije iz njihovih života, lijepe ilustracije...
- odgovaraju na pitanja u dijelu Provjeri naučeno

OPŠTE KARAKTERISTIKE ROMANTIZMA U MUZIČKOJ UMJETNOSTI

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju početak razvoja epohe romantizma i stiču znanja o daljem razvoju ove epohe u muzičkoj umjetnosti

- razumiju istorijske okolnosti u kojima se razvijala epoha romantizma
- znaju karakteristike romantizma u muzičkoj umjetnosti
- razvijaju sposobnost kritičkog sagledavanja muzičkog stvaralaštva epohe romantizma
- prepoznavaju značaj daljeg razvoja orkestra i uvođenja novih instrumenata u njegov sastav
- razumiju uticaj nacionalnih pokreta na razvoj muzičke umjetnosti u epohi romantizma
- prepoznavaju uticaj književnosti ili neke druge umjetnosti koja je uslovila razvoj programske muzike
- znaju za formiranje i otvaranje konzervatorijuma

POJMOVI I SADRŽAJI

- V. A. Mocart, *Sonata za klavir u B-duru, I stav*
- F. Šubert, *Ave Maria*
- F. Mendelson, *Koncert za violinu i orkestar u e-molu, I stav*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – podsjećanje na vremensku odrednicu prethodne muzičke epohe (klasicizma) i upoznavanje s novom (romantizam)
2. Upoznavanje s uslovima u kojima se razvijala muzika u doba romantizma
3. Prikaz osnovnih karakteristika razvoja muzičke umjetnosti romantizma
4. Upoznavanje s muzičkim pojmovima
5. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici/učenice:

- slušaju odlomak iz Mocartove *Sonate za klavir u B-duru*, navodeći kojoj muzičkoj epohi pripada odslušana kompozicija. Na osnovu toga prisjećaju se karakteristika epohe koju su ranije obrađivali - muzičkog klasicizma
- nakon slušanja odlomka iz Šubertove kompozicije *Ave Marija*, opisuju svoj doživljaj. Nakon obrazlaganja doživljaja i karakteristika, trebalo bi da odgovore da li ova kompozicija pripada epohi muzičkog klasicizma
- razgovaraju i prisjećaju se iz istorije kako je došlo do buđenja nacionalne svijesti i formiranja nacija u 19. vijeku
- slušaju odlomak iz Mendelsonovog *Koncerta za violinu i orkestar u e-molu* i opisuju melodiju i njen karakter. Na osnovu preslušane melodije i karaktera obrazlažu kojoj epohi pripada ova kompozicija
- podijeljeni u parove razgovaraju o Mocartovoj, Šubertovoj i Mendelsonovoj muzici. Na osnovu preslušanih odlomaka kompozicija i upoređivanja osobina muzike klasicizma i romantizma razmjenjuju informacije. Nakon razmjene informacija u paru, razgovaraju s nastavnikom o saznanjima do kojih su došli. Npr. muzika F. Šuberta i F. Mendelsona je nježna, melodije su raspjevane, osjećajne..., dok su melodije V. A. Mocarta živahne, vedre, razigrane...
- čitaju zanimljivosti o najznačajnijim kompozitorima epohe romantizma

MUZIČKE FORME ROMANTIZMA

OPERATIVNI CILJEVI

- Učenici poznaju najznačajnije muzičke forme romantizma
- razumiju proces izgradnje muzičkih formi romantizma
 - znaju najznačajnije muzičke forme romantizma i njihove osnovne karakteristike
 - razvijaju sposobnost razlikovanja klavirske minijature, solo pjesme i simfonijske poeme
 - razumiju dalji razvoj opere, kao i stvaranje njenog novog tipa – muzičke drame
 - znaju operetu i balet
 - prepoznaju koji su kompozitori dali najveći doprinos razvoju ovih muzičkih formi romantizma
 - znaju da analitički slušaju umjetničke kompozicije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
 - znaju da pjevaju dio solo pjesme

POJMOVI I SADRŽAJI

- R. Šuman, *Divlji jahač*, klavirska minijatura
- F. Šubert, *Bauk*, solo pjesma

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – imenovanje muzičkih formi romantizma i njihovih najznačajnijih karakteristika
2. Prikaz muzičkih formi klasicizma koje nastavljaju da se komponuju i u epohi romantizma
3. Upoznavanje s procesom izgradnje novih muzičkih formi romantizma
4. Prikaz daljeg razvoja opere u epohi romantizma
5. Upoznavanje s novim muzičko-scenskim oblicima – operetom i baletom
6. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a
7. Izražavanje ritma kompozicije pokretima tijela (igrom).

OBLICI RADA

frontalni, individualni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici/učenice:

- slušaju Šumanovu klavirsku minijaturu *Divlji jahač* i opisuju njen karakter. Navode kakav doživljaj ona izaziva u njima i na što ih asocira kompozicija. Likovno predstavljaju kompoziciju koju su čuli
- uz pomoć nastavnika sagledavaju muzičke forme iz epohe klasicizma koje se nastavljaju komponovati i u epohi romantizma (sonata, koncert, simfonija)
- slušaju odlomak iz Šubertove solo pjesme *Bauk*; čitaju tekst pjesme; opisuju kakav doživljaj u njima izaziva preslušana solo pjesma. Po mogućnosti, poželjno je da pročitaju cijelu pjesmu *Bauk* J. V. Getea kako bi razumjeli suštinu teksta i razumjeli karakter solo pjesme. Shvataju umijeće i napor koji ulaže solo pjevač da bi tokom izvođenja dočarao tri glavna lika: otac, sin i fantastični lik bauka; saznaju koliko je zahtjevno za pjevača da u jednoj ovako kratkoj muzičkoj formi predstavi tri različita karaktera, tri različita duševna stanja
- postavljaju pitanja o daljem toku razvoja opere u epohi romantizma, naročito razvoju opere s novom tematikom i razvoju Vagnerove muzičke drame
- odgovaraju na pitanja vezana za pojavu i razvoj novih muzičko-scenskih oblika: opere i baleta
- pjevaju odlomak Šubertove solo pjesme *Bauk*
- pokretima tijela izražavaju ritam Šumanove kompozicije *Divlji jahač*

PREDSTAVNICI ROMANTIZMA U PRVOJ POLOVINI 19. VIJEKA

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju predstavnike romantizma u prvoj polovini 19. vijeka: F. Šuberta, F. Mendelsona, R. Šumana i F. Šopena

- razumiju značaj predstavnika romantizma u daljem razvoju simfonijске i klavirske muzike, te muzičke pedagogije
- znaju o životu i stvaralaštvu F. Šuberta, kao i njegovom značaju za razvoj solo pjesme
- znaju o životu i stvaralaštvu F. Mendelsona i njegovom doprinosu razvoju klavirske i simfonijске muzike
- znaju o životu i stvaralaštvu R. Šumana i njegovom značaju na polju razvoja klavirske i simfonijске muzike
- znaju o životu i stvaralaštvu F. Šopena i razumiju njegov značaj na polju razvoja klavirske muzike
- znaju da slušaju umjetničke kompozicije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
- znaju da pjevaju i taktiraju umjetničke kompozicije

POJMOVI I SADRŽAJI

- F. Šubert, *Simfonija u h-molu – Nedovršena*, I stav
- F. Šubert, *Muzički moment u f-molu*
- F. Mendelson, *Simfonija u A-duru – Italijanska*, I stav
- R. Šuman, *Koncert za klavir i orkestar u a-molu*, I stav
- R. Šuman, *Simfonija u Es-duru – Rajnska*, I stav
- R. Šuman, *Pjesma vojnika*
- F. Šopen, *Preludijum u e-molu*
- F. Šopen, *Valcer u Des-duru*
- F. Šopen, *Etida u c-molu – Revolucionarna*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – upoznavanje s predstvincima romantizma i njihovim značajem u razvoju simfonijске i klavirske muzike, te muzičke pedagogije
2. Prikaz života i stvaralaštva F. Šuberta
3. Upoznavanje sa životom i stvaralaštvom F. Mendelsona
4. Prikaz života i stvaralaštva R. Šumana

-
5. Upoznavanje sa životom i stvaralaštvom F. Šopena
 6. Upoznavanje s muzičkim pojmovima i zanimljivostima
 7. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a
 8. Likovno izražavanje i obrazlaganje
 9. Pjevanje po notnom zapisu

OBLICI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (3 ČASA)

Učenici:

- slušaju Šubertovu *Simfoniju u h-molu - Nedovršenu* i navode koji sastav učestvuje u izvođenju simfonije
- istražuju na internetu na koji je način muzika iz *Nedovršene simfonije* upotrijebljena u crtanom filmu o Štrumpfovima. Komentarišu situacije i pokušavaju da osmisle i neke nove u kojima bi se mogla iskoristiti muzička podloga ove simfonije
- slušaju Šubertov *Muzički moment u f-molu*, prepoznajući o kojoj je muzičkoj formi riječ i na kom se instrumentu ona izvodi
- uz slušanje odlomka Mendelsonove *Simfonije u A-duru - Italijanske*, navode osnovne karakteristike ove muzičke forme. Opisuju njen karakter i objašnjavaju čime je inspirisan njen nastanak
- slušaju odlomak Mendelsonove uvertire za Šekspirov *San ljetnje noći*, navodeći kada je forma uvertira i da li u njoj postoji podjela na stavove
- uz slušanje odlomka Šumanovog *Koncerta za klavir i orkestar u a-molu*, navode karakteristike ove muzičke forme
- pjevaju temu iz instrumentalnog odlomka Šumanovog *Klavirskog koncerta u a-molu*
- slušaju odlomak Šumanove *Simfonije u Es-duru - Rajnske*. Uporednim slušanjem s Mendelsonovom *Italijanskom simfonijom* opisuju atmosferu koja preovladava u jednoj i drugoj simfoniji
- kreativno izražavaju muzički doživljaj likovnim prikazom rijeke Rajne i njenog pejzaža. Svoje najuspešnije radove autori obrazlažu pred odjeljenjem
- sviraju instrumentalni sadržaj (melodija i aranžman) i uz slušanje kompozicije izvode prilagođenu ritmičku pratnju Šumanove *Pjesme vojnika*, koja se nalazi u dijelu Umjetničke kompozicije. Navode koja ritmička figura preovladava u ovoj kompoziciji i dijele se u dvije grupe. Prva grupa ima zadatak da pjeva naučenu pjesmu i osmisli pokret koji će izvoditi uz nju (koreografija), a druga grupa predstavlja instrumentalnu

pratnju na Orfovom instrumentariju (udaraljkama, činelima, trianglu i bubenju). Zajedno uvježbavaju svoje dionice na udaraljkama. Na kraju se pristupa vokalno-instrumentalnom izvođenju pod rukovodstvom nastavnika. Grupe nakon toga mogu da zamijene uloge kako bi svi učenici učestvovali u pjevanju i sviranju

- uz slušanje Šopenovog *Preludijuma u e-molu*, opisuju atmosferu i raspoloženje koje preovladava u ovom preludijumu
- slušaju Šopenov *Valcer u Des-duru* navodeći kakvog je karaktera ova kompozicija. Navode kakve je valcere komponovao Šopen – koncertne, a ne plesne
- slušaju Šopenovu *Etidu u c-molu – Revolucionarnu*, navodeći kako je ona nastala
- uporednim slušanjem triju Šopenovih kompozicija navode sličnosti i razlike među njima
- čitaju zanimljivosti iz života Šuberta, Mendelsona, Šumana i Šopena
- istražuju na internetu film koji je snimljen o F. Šopenu. Na osnovu datih internet-adresa, kod kuće, slušaju kompozicije predstavnika romantizma u prvoj polovini 19. vijeka, gledaju kratke filmove, slike Mendelsonovog muzeja, lijepе ilustracije i korisne informacije o kompozitorima
- rješavaju muzičku osmosmjerku
- odgovaraju na pitanja iz dijela Provjeri naučeno

PROGRAMSKA MUZIKA

OPERATIVNI CILJEVI

- Učenici poznaju razvoj programske muzike u romantizmu
- razumiju pojavu programske muzike, upoređujući je s primjerima absolutne muzike
 - znaju uticaj programa na formu i sadržaj kompozicija
 - razvijaju sposobnost razlikovanja karakteristika djela absolutne muzike od djela programske muzike
 - znaju najznačajnije predstavnike programske muzike, karakteristike njihovog stvaralaštva i njihova najznačajnija djela
 - razvijaju sposobnost sagledavanja daljeg razvoja simfonijskog žanra pod uticajem programa
 - razumiju značaj novog oblika u romantizmu – simfonijske poeme u daljem razvoju programske muzike i razvijaju sposobnost razlikovanja simfonije i simfonijske poeme
 - razvijaju sposobnost sagledavanja novog tretmana instrumenata u orkestru
 - znaju da slušaju primjere programske muzike i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- A. Vivaldi, koncert za violinu i orkestar *Proljeće*, odlomak I stava
- L. van Beethoven, *Simfonija br. 6*, odlomak I stava
- H. Berlioz, *Fantastična simfonija* I i V stav
- F. List, simfonija *Faust*
- F. List, simfonijska poema *Prelidi*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – ponovnim slušanjem Vivaldijevog Koncerta i Beethovenove Simfonije učenici uočavaju težnju kompozitora da muzikom prikažu različite zvuke iz prirode. Taj princip definišu kao pojam ilustrativnost muzike koji je u okviru djela absolutne muzike pripremio put za pojavu programske muzike
2. Upoznavanje s pojmovima *absolutna i programska muzika* i njihovim osnovnim karakteristikama
3. Upoznavanje sa tvorcem programske muzike – H. Berliozom i njegovim najznačajnijim djelom

4. Upoznavanje s daljim razvojem programske muzike
5. Prikaz stvaralaštva F. Lista
6. Upoznavanje s uticajem programa na oblik Listovih kompozicija i pojava novog oblika - simfonijske poeme
7. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a
8. Literarno ili likovno izražavanje i obrazlaganje doživljaja prilikom slušanja kompozicija

OBЛИCI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju ponovo odlomak I stava iz Vivaldijevog koncerta za violinu i orkestar – *Proljeće*
- poslije slušanja opažaju i identifikuju elemente koje zajedno s nastavnikom definišu kao pojam ilustrativnost muzike
- slušaju odlomak I stava Betovenove *Simfonije br. 6 u F-duru*. Nakon slušanja opisuju kojim je muzičkim sredstvima dočarana slika buđenja radosnih osjećanja pri odlasku u prirodu (izbor instrumenata, karakter melodije). Upoređuju s prethodnim primjerom i diskutuju o sličnostima ili razlikama
- slušaju odlomak Berliozove *Fantastične simfonije* iz I stava
- upoznaju se s programom *Fantastične simfonije* i upoređuju s Betovenovom *Simfonijom br. 6*. Uočavaju razlike između ova dva djela (Berliozova *Fantastična simfonija* ima ispisani program, a Betovenova nema, već samo stavovi nose naslove)
- ponovo slušaju odlomak I stava *Fantastične simfonije*. Čitaju program *Fantastične simfonije* i nazive stavova
- uočavaju u naslovima vanmuzičke sadržaje i povezuju s programom koji su pročitali. Saznaju da se takva djela zovu programska, za razliku od apsolutnih u čijim naslovima nema nikakvih vanmuzičkih sadržaja
- upoređuju broj stavova u klasičnoj simfoniji s brojem stavova u *Fantastičnoj simfoniji*. Saznaju da se pod uticajem programa broj stavova mijenja
- slušaju primjer V stava *Fantastične simfonije*. Uočavaju razliku u karakteru teme; zajedno s nastavnikom donose zaključak kako je to postignuto (izborom instrumenata, ritmom)
- prosuđuju što je uticalo na izbor instrumenata; diskutuju o Berliozovoj maštovitosti u prikazivanju sadržaja

- istražuju na internetu kako je Leonard Berštajn prikazao *Fantastičnu simfoniju* koristeći znanje engleskog jezika i donose zaključak o tome što je značilo ovo djelo kada se pojavilo
- slušaju Listovu simfoniju *Faust*, odlomak I stava
- uočavaju naslov koji upućuje na vanmuzički sadržaj. Zajedno s nastavnikom istražuju koji je vanmuzički sadržaj inspirisao Lista
- ponovo slušaju odlomak simfonije *Faust* i na osnovu uvodnog dijela o programskoj muzici iz udžbenika zaključuju koliko stavova ima simfonija *Faust*. Upoređuju s brojem stavova Berliozove *Fantastične simfonije* i zajedničkim komentarima, kroz diskusiju, treba da dođu do zaključka što je dovelo do proširenja, odnosno do smanjenja broja stavova (uticaj programa)
- slušaju odlomak simfonijske poeme *Prelidi*. Saznaju da je to nov muzički oblik - simfonijska poema
- nakon drugog slušanja, navode osnovnu karakteristiku simfonijske poeme (kompozicija pisana u jednom stavu). Procenjuju što je uticalo na pojavu jednostavačnog oblika (nastavak razvoja programske muzike)
- dijeli se na dvije grupe. Jedna grupa će na osnovu informacija o životu i stvaralaštvu H. Berlioza i preslušane kompozicije ispričati o osnovnim karakteristikama Berliozove muzike. Druga grupa na osnovu informacija o životu i stvaralaštvu F. Lista, i preslušanih kompozicija, saopštava osnovne karakteristike Listove muzike. S nastavnikom razgovaraju o saznanjima do kojih su došli
- tokom slušanja odlomaka iz Berliozove *Fantastične simfonije*, kao i simfonije *Faust* i simfonijske poeme *Prelidi* Franca Lista, izražavaju svoj doživljaj muzike tako što u skladu sa svojim željama i sposobnostima osmisle kratku priču, scenario za film ili nacrtaju zamišljenu radnju. U zavisnosti od raspoloživog vremena na času, učenici ove aktivnosti mogu izvoditi i kod kuće. Napisaće priču, zamisliti scenario za film ili nacrtati sliku. Cilj je podsticanje vanmuzičkih asocijacija koje izaziva programska muzika
- odgovaraju na pitanja iz dijela Provjeri naučeno

RAZVOJ ITALIJANSKE OPERE

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju razvoj italijanske opere u romantizmu

- razumiju dalji razvoj opere u doba romantizma, upoređujući je s operom u doba baroka i klasicizma
- znaju u kojim se zemljama opera razvijala i koji su glavni predstavnici, karakteristike njihovog stvaralaštva i njihove naznačajnije opere
- razvijaju sposobnost razlikovanja opere iz doba romantizma i opere iz doba klasicizma
- upoznaju dalji razvoj italijanske opere i njene glavne predstavnike
- znaju da analitički slušaju i analiziraju notni tekst operskih aria i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- Đ. Rosini: opera *Seviljski berberin*, aria *Ja sam nesebični dušebržnik grada*, aria Figara iz I čina
- Đ. Verdi: opera *Nabuko*; Hor Jevreja - *Leti, o misli, na zlatnim krilima*, mješoviti
- hor
- Đ. Verdi: opera *Travijata*; *Vinska pjesma*
- Đ. Verdi: opera *Rigoletto*; *Žena je varljiva*
- Đ. Pučini: opera *Toska*; aria Kavaradosija - *I zvijezde su sijale*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – podsjećanje na karakteristike italijanske opere u prethodnim epohama (barok i klasicizam) i upoznavanje s okolnostima pod kojima se razvijala u prvoj polovini 19. vijeka
2. Upoznavanje s karakteristikama italijanske opere u prvoj polovini 19. vijeka i predstavnicima, s posebnim akcentom na stvaralaštvo Đ. Rosinija
3. Upoznavanje s razvojem opere u drugoj polovini 19. vijeka
4. Sagledavanje stvaralaštva najznačajnijeg italijanskog predstavnika iz tog perioda – Đ. Verdija i upoznavanje s karakteristikama njegovih opera
5. Prikaz operskog stvaralaštva Đ. Pučinija
6. Uporedno sagledavanje djelatnosti Rosinija, Verdija i Pučinija

-
7. Primjena stečenih znanja u prethodnom i ovom razredu o osnovnim pojmovima u vezi s operom, i poređenje s operama u Italiji u doba romantizma
 8. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
 9. Likovno izražavanje i obrazlaganje doživljaja prilikom slušanja operskih numera

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju ariju Figara iz I čina opere *Seviljski berberin* Đ. Rosinija
- (prvo slušanje) čitaju sadržaj libreta i na osnovu stečenog znanja o operi donose zaključak o kom se tipu opere radi (komična opera)
- (drugo slušanje) prate notni primjer arije Figaro u dijelu udžbenika Umjetničke kompozicije i saznaju na osnovu teksta arije kako je muzički opisan karakter Figara. Čitaju tekst arije posebno obraćajući pažnju na ponavljanje slogova. Povezujući tekst i melodiju prepoznaju jednu od osnovnih karakteristika arija u komičnim operama – ponavljanje slogova
- upoznaju se s daljim razvojem opere u Italiji i jednim od najznačajnijih predstavnika – Đuzepem Verdijem
- čitaju biografiju Đ. Verdija
- slušaju *Hor Jevreja* iz opere *Nabuko* Đ. Verdija
- poslije slušanja, upoznaju se s libretom opere *Nabuko* i pronađe zajedničke elemente s nekim djelovima iz Verdijeve biografije (borba jevrejskog naroda za slobodu i italijanskog naroda za oslobođenje od austrougarske vlasti). Slušajući prate tekst i opisuju atmosferu operske numere
- ponovo slušaju horsku numeru i odgovaraju na pitanja postavljena u udžbeniku
- slušaju ariju vojvode od Mantove, III čin, iz opere *Rigoletto* i govore kakav je utisak ostavila na njih pomenuta arija. Uočavaju karakteristike melodije i vokalne dionice i porede s prethodno odslušanom arijom
- slušaju iz opere *Travijata* Alfredovu Vinsku pjesmu, I čin
- nakon slušanja opisuju vokalnu dionicu i upoređuju arije vojvode od Mantove i Alfreda. Uočavaju sljedeće karakteristike: postupno kretanje, skokove, znake artikulacije, u kom su taktu napisane obje arije i donose sud o tome da li je izbor takta uslovijen karakterom arija
- razgovaraju o kostimografiji i njenoj ulozi u operi. Diskutuju o Verdijevom uvođenju savremenog kostima na opersku scenu. Istražuju na internetu različite postavke opere *Travijata*, s akcentom na kostimografiju, i iznose sud o njima

- upoznaju se s razvojem opere u Italiji poslije Verdija
- upoznaju se sa osnovnim idejama novog pravca – verizam, i povezuju sa tekovinama pomenutog pravca u književnosti
- komentarišući osnovne ideje verista procjenjuju koja bi Verdijeva opera najviše uticala na njih
- slušaju primjer arije Kavaradosija – *I zvijezde su sjale* iz Pučinijeve opere *Toska*
- nakon čitanja radnje opere uočavaju osnovne karakteristike verističke opere, posebno lirskog verizma. Donose sud o uticaju verističkog pravca
- ponovo slušaju odlomak arije Kavaradosija i uočavaju karakteristike vokalne dionice
- na osnovu plakata za operu *Toska* upoznaju se s tendencijama tog vremena, oslikavanje plakata za pozorišne predstave i koncerte
- podijeljeni u više grupe osmišljavaju plakat u stilu plakata za verističke opere. Nakon toga obrazlažu sopstvene likovne izraze, razmjenjujući mišljenja o njima. Prema sopstvenim ocjenama biraju najuspješnije radove
- uporednim sagledavanjem donose sud o daljem razvoju italijanske opere tokom 19. vijeka
- istražuju na internetu o najpoznatijem pjevaču verističkih opera – Enriku Karuzu (Enrico Caruso). Razmjenjuju utiske o njegovom načinu pjevanja s drugovima/društicama

RAZVOJ FRANCUSKE OPERE

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici/učenice poznaju razvoj francuske opere u romantizmu

- razumiju dalji razvoj francuske opere u romantizmu, upoređujući ga s francuskom operom iz perioda baroka
- poznaju glavne predstavnike, kao i najznačajnije njihove opere i karakteristike
- razvijaju sposobnost razlikovanja opera iz različitih epoha, kao i iz različitih perioda romantizma
- znaju da analitički slušaju i analiziraju operske arije i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- Ž. Bize: opera *Karmen*, arija Habanera, *Ljubav je ptica lakin krila*, I čin
- Ž. Bize: opera *Karmen*, arija Eskamilja iz II čina, notni primjer u dijelu Umjetničke kompozicije

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – upoznavanje s razvojem francuske opere u prvoj polovini 19. vijeka, kao i s okolnostima pod kojima se razvijala
2. Sagledavanje stvaralaštva jednog od najznačajnijih kompozitora tog perioda u Francuskoj – Đ. Majerbera
3. Upoznavanje s razvojem francuske opere u drugoj polovini 19. vijeka, stvaralaštvom Ž. Bizea, kao i s karakteristikama njegovih opera
4. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
5. Sviranje po notnom zapisu

OBLICI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- upoznaju se s razvojem francuske opere u prvoj polovini 19. vijeka i najznačajnijim predstavnikom - Đ. Majerberom
- podsjećaju se na važnost rada libretiste jer na osnovu libreta kompozitor stvara operu
- slušaju primjer iz opere *Karmen*, arija Habanera, *Ljubav je ptica lakin krila*, I čin
- nakon prvog slušanja, čitaju radnju opere *Karmen* i iz udžbenika se upoznaju s karakteristikama habanere, vrste španske igre
- ponovo slušaju primjer i istovremeno sa slušanjem tapšanjem prate ritam melodij-skog primjera
- sagledavaju i uočavaju karakteristike habanere i odgovaraju na pitanja iz udžbenika
- upoznaju se s notnim primjerom arije Eskamilja u dijelu Umjetničke kompozicije. Osposobljavaju se da prepoznaju ritam koji se ponavlja tokom cijelog primjera. Pažljivo iščitaju notni tekst, a zatim ga izvode na Orfovom instrumentarijumu
- nakon izvođenja opisuju glavne junake: Carmen, Eskamilja i Don Hosea. Predviđaju kraj/rasplet priče
- zajedno s nastavnikom dolaze do saznanja da je Carmen porijeklom Romkinja
- izvještavaju što su pretraživanjem na internetu saznali o kompozitorima tradicionalne romske muzike i primjerima muzike poznatih romskih muzičara (za ovu aktivnost potrebno je da učenici dobiju uputstva nastavnika na prethodnom času)

RAZVOJ NJEMAČKE OPERE

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju razvoj njemačke opere u romantizmu

- razumiju dalji razvoj njemačke opere u romantizmu, upoređujući je s operom iz perioda baroka i klasicizma
- poznaju glavne predstavnike, kao i najznačajnije njihove opere i karakteristike
- razvijaju sposobnost razlikovanja opera iz različitih epoha, kao i iz različitih perioda romantizma
- znaju da analitički slušaju i analiziraju notni tekst operskih aria, i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- V. A. Mocart, aria Kraljice noći iz opere *Čarobna frula*
- K. M. fon Veber - Hor lovaca iz opere *Čarobni strijelac* (odломак)
- K. M. fon Veber - Uvertira za operu *Čarobni strijelac* (odломак)
- R. Wagner - Uvertira za operu *Tanhujzer* (odломak)
- R. Wagner - Hor hodočasnika iz opere *Tanhujzer* (odломak)

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa - slušajući ariju Kraljice noći iz Mocartove opere *Čarobna frula* učenici se podsećaju na tekovine njemačke opere 18. vijeka i upoznaju se s pojmom nacionalne opere
2. Upoznavanje s razvojem njemačke opere u prvoj polovini 19. veka i glavnim predstavnikom - K. M. fon Veberom
3. Upoznavanje s daljim razvojem njemačke opere tokom 19. vijeka i jednim od najznačajnijih predstavnika - R. Vagnerom
4. Analitičko slušanje primjera sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- slušaju odlomak: V. A. Mocart, arija Kraljice noći iz opere *Čarobna frula*, i odgovaraju na pitanja iz udžbenika i upoznaju se sa pojmom nacionalne opere
- uočavaju tri osnovna uslova za nacionalnu operu i zaključuju zbog čega Mocartova opera *Čarobna frula* nije prva nacionalna njemačka opera (osim što je pisana na njemačkom jeziku, nijesu ispunjena ostala dva uslova: da je tema iz nacionalne istorije i da se koriste melodije inspirisane folklorom)
- slušaju primjer: K. M. fon Veber - Hor lovaca iz opere *Čarobni strijelac*, a zatim opisuju doživljaj koji je na njih ostavila numera: određuju ko izvodi numeru (hor i orkestar) i što hor predstavlja u operi (narod)
- nakon ponovnog slušanja primjera čitaju sadržaj opere i određuju u kom se trenutku pojavljuje hor lovaca
- slušaju uvertiru za operu *Čarobni strijelac*
- uočavaju nastup orkestra bez pjevačkih glasova; podsjećaju se da se samostalni nastup orkestra na početku opere naziva uvertira. Upoznaju se s instrumentom koji donosi glavnu melodiju - horna; saznaju o jednoj od važnih uloga ovog instrumenta u dočaranju prirode. Odgovaraju na pitanja o tome kakav utisak na njih ostavlja ovaj instrument i iznose mišljenje o povezanosti instrumenta horne i radnje opere
- poslije slušanja oba primjera procjenjuju da li je muzika u skladu s radnjom opere
- slušaju uvertiru za operu *Tanhojzer* R. Vagnera i upoznaju se s principima Vagnerove reforme - iz udžbenika (zajedno s nastavnikom)
- nakon drugog slušanja primjera iskazuju svoje utiske o izvođačkom sastavu i upoređuju s prethodno odslušanim primjerom - uvertira za operu *Čarobni strijelac*. Procjenjuju ulogu orkestra u Vagnerovoj reformi opere (uvećan sastav orkestra, često nosilac glavnih tematskih misli)
- čitaju radnju Vagnerove opere *Tanhojzer* i zajedničkim komentarima dolaze do zaključka o tome kakav je sadržaj opere (kombinacija mita i stvarnog događaja)
- slušaju primjer - Hor hodočasnika iz opere *Tanhojzer*, a zatim određuju mjesto i ulogu hora u ovoj operi. Upoređuju s primjerom hora iz opere *Čarobni strijelac* K. M. fon Vebera i donose zaključke o sličnostima i razlikama
- istražuju na internetu kome je sve Vagnerova muzika bila inspiracija krajem 20. vijeka (grupa Ramštajn), kao i kako je iskorišćena u filmskim ostvarenjima
- odgovaraju na pitanja iz dijela Provjeri naučeno

RAZVOJ PARISKE OPERETE

OPERATIVNI CILJEVI

- Učenici poznaju operetu i razvoj pariske operete
- razumiju šta je opereta i uočavaju glavne karakteristike
 - razvijaju sposobnost razlikovanja operete i opere
 - znaju o centrima u kojima se opereta razvijala
 - poznaju predstavnika pariske operete – Žak Ofenbah, njegova djela i njihove osnovne karakteristike
 - znaju da analitički slušaju numere iz operete, kao i da razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
 - znaju da izvode kompoziciju na Orfovom instrumentariju
 - kreativno izražavaju muzički doživljaj plesnim pokretom

POJMOVI I SADRŽAJI

- Ž. Ofenbah, *Kan-kan* iz operete *Orfej u podzemlju*, II čin

GLAVNI KORACI

1. Uvodni deo časa – primjenjujući stečena znanja o operi, kao i na osnovu značenja riječi opereta, učenici iznose mišljenje o sličnostima i razlikama između pomenuta dva žanra
2. Upoznavanje sa žanrom operete i osnovnim karakteristikama
3. Upoznavanje s razvojem pariske operete i glavnim predstavnikom Žakom Ofenbahom
4. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
5. Sviranje na Orfovom instrumentariju
6. Plesno izražavanje doživljaja muzike

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- primjenjuju stečena znanja o operi i navode karakteristike operete na osnovu značenja riječi opereta - mala opera
- slušaju primjer *Kan-kan* iz operete *Orfej u podzemlju*, II čin, i potvrđuju saznanja o opereti do kojih su došli na osnovu pročitanog u udžbeniku. Ujedno ovaj primjer će poslužiti i za predstavljanje razvoja operete u Parizu
- ponovo slušaju primjer i prate tekst u primjeru. Uočavaju (zajedno s nastavnikom) da se pominje odrednica *vatreni galop* kao oznaka za ples. Zaključuju zbog čega se ples zove vatreni galop (zbog brzog tempa – allegro). Opisuju uticaj tempa na atmosferu kompozicije
- pažljivo iščitavaju notni tekst; zatim se dijele na dvije grupe. Prva grupa uvježbava primjer na instrumentima (Orfov instrumentarium), dok druga grupa osmišljava plesne pokrete. Na kraju se pristupa instrumentalno-plesnom izvođenju. Grupe nakon toga mogu da zamijene uloge kako bi svi učestvovali u sviranju i plesu
- istražuju primjere izvođenja kan-kana (za sljedeći čas u formi izvještaja)

RAZVOJ BEČKE OPERETE

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju razvoj bečke operete

- razumiju razvoj bečke operete
- poznaju predstavnike bečke operete – J. Štraus Mlađi, njegova djela i njihove osnovne karakteristike
- razvijaju sposobnost upoređivanja pariske i bečke operete
- znaju da analitički slušaju primjer i razvijaju sposobnost njegovog kritičkog sagledavanja
- znaju da plesom kreativno izraze doživljaj muzike

POJMOVI I SADRŽAJI

- J. Štraus Mlađi, *Večeras nek je kraj*, završni hor iz operete *Sljepi miš*, II čin, finale

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa - primjenjuju stečena znanja o opereti i podsjećaju se značaja grada Beča
2. Upoznavanje s razvojem bečke operete, vodećim predstavnikom – J. Štraus Mlađi, njegovim djelima i osnovnim karakteristikama
3. Sagledavanje razlika između pariske i bečke operete
4. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
5. Izražavanje pokretom

OBLICI RADA

frontalni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- slušaju primjer hora *Večeras nek je kraj*, J. Štrausa Mlađeg.
- nakon slušanja čitaju biografiju J. Štrausa Mlađeg i diskutuju zbog čega je nazvan kraljem balova
- s nastavnikom razmjenjuju informacije o balovima i njihovom priređivanju danas
- ponovo slušaju primjer, određuju tempo i karakter numere. Procjenjuju da li je tem po povezan s karakterom teksta i muzike
- diskutuju o tempu kao značajnom elementu za dočaravanje karaktera/atmosfere u muzičkom djelu i utisku koji izaziva kod slušalaca (uticaj muzičkog tempa na raspolaženje slušalaca)
- nakon ponovnog slušanja primjera, dijele se u dvije grupe. Prva grupa ima zadatak da osmisli pokrete i koreografiju, dok druga osmišljava scenografiju
- istražuju na internetu kako je uvertira za operetu *Slijepi miš* upotrijebljena u crtanom filmu *Tom i Džeri* u kojem se takmiče u dirigovanju orkestrom
- odgovaraju na pitanja iz dijela Provjeri naučeno.

RAZVOJ BALETA U FRANCUSKOJ

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju balet i razvoj baleta u Francuskoj razumiju šta je balet, razlikuju baletske numere u okviru opere i balet kao samostalan muzičko-scenski oblik

- saznaju sličnosti i razlike između opere i baleta
- razumiju ulogu koreografa u baletu
- poznaju zemlje u kojima se razvijao balet tokom 19. vijeka
- znaju o razvoju baleta u Francuskoj i glavne predstavnike – A. Adam i L. Delib
- znaju da analitički slušaju umjetničku kompoziciju i razvijaju sposobnost njenog kritičkog sagledavnja
- znaju da kreativno izraze doživljaj muzike pokretom

POJMOVI I SADRŽAJI

- A. Adam - Balet *Žizela*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – primjenjuju stečena znanja o ulozi baletskih numera u operskom žanru i razmjenjuju iskustva o pojmu *balet*
2. Upoznavanje s baletom kao samostalnim muzičko-scenskim žanrom i njegovim osnovnim karakteristikama
3. Sagledavanje razlike između opere i baleta
4. Upoznavanje s razvojem baleta u Francuskoj, predstavnicima – A. Adamom i L. Delibom, kao i njihov doprinos razvoju baleta
5. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
6. Izražavanje doživljaja muzike pokretom
7. Literarno izražavanje doživljaja muzike

OBLICI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- diskutuju o pojmu balet, odgovaraju na pitanja iz udžbenika i razmjenjuju svoja iskustva (gledanje neke baletske predstave, učenje baleta)
- razgovaraju o karakteristikama baleta kao samostalnog muzičko-scenskog oblika i uočavaju sličnosti i razlike između baleta i opere. Diskutuju o sljedećim temama:
 - Da li je priču lakše dočarati pjevanjem ili igranjem?
 - Kako publika razumije priču na osnovu igre i pokreta?
- upoznaju se s razvojem baleta u Francuskoj u 19. vijeku i porede ga s ulogom baleta u Francuskoj u baroku (uloga Luja XIV i Žan Batista Lilijs u popularizaciji baleta)
- slušaju primjer iz baleta *Žizela*, a zatim čitaju radnju baleta. Nakon pročitane radnje, opisuju glavne junake: Žizela, Albert i zaljubljeni mladić
- poslije ponovnog slušanja primjera, dijele se u nekoliko grupa u okviru kojih će osmislići koreografiju koja prati muziku. Nakon toga, izvode svoje koreografije, a zatim razmjenjuju mišljenja o izvedenjima. Biraju najuspješnije koreografije (u kojima se najbolje dočarala atmosfera muzičkog primjera)
- upoznaju se s baletom L. Deliba *Kopelija* i povezuju priču baleta s bajkom o lutku (Pinokio). Podsećajući se priče o Pinokiju (pronaći sličnosti i razlike), osmišljavaju svoju priču inspirisanu radnjom baleta *Kopelija* i prezentuju je pred drugovima. Potom biraju najuspješnije rade.

RAZVOJ BALETA U RUSIJI

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici poznaju razvoj baleta u Rusiji

- razumiju razvoj baleta u Rusiji (19. vijek), jednaku važnost ženskih i muških igrača
- znaju o životu i stvaralaštву P. I. Čajkovskog i njegovom doprinosu razvoju baleta
- znaju da slušaju odlomke iz baleta *Labudovo jezero* i razvijaju sposobnost kritičkog sagledavanja
- razumiju ulogu koreografa Marijusa Petipa u popularnosti baleta Čajkovskog
- znaju karakteristike bijelog ili klasičnog baleta
- znaju da izvode kompoziciju na Orfovom instrumentarijumu
- znaju da analitički slušaju primjer i razvijaju sposobnost njenog kritičkog sagledavanja

POJMOVI I SADRŽAJI

- P. I. Čajkovski – tema Odete iz baleta *Labudovo jezero*, notni primjer
- P. I. Čajkovski – Susret Odete i Zigfrida iz baleta *Labudovo jezero*

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – podsjećanje na osnovne karakteristike baleta, kao i osnovne karakteristike francuskog baleta
2. Upoznavanje s razvojem baleta u Rusiji u 19. vijeku
3. Upoznavanje sa životom i stvaralaštвом P. I. Čajkovskog
4. Sagledavanje uloge koreografa u procesu nastanka baleta i upoznavanje s djelom Marijusa Petipa
5. Analitičko slušanje primjera sa CD-a
6. Pjevanje po notnom zapisu
7. Sviranje na Orfovom instrumentarijumu

OBLICI RADA

frontalni, grupni, individualni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- upoznaju se s razvojem baleta u Rusiji, osnivanjem prve škole za balet pod nazivom Carska baletska škola, kao i ravnopravnošću ženskih i muških igrača. Sagledavaju ravnopravnost u odnosu na praksu u francuskom baletu (dominacija balerina)
- slušaju odlomak iz scene Susret Odete i Zigfrida, čitaju radnju baleta *Labudovo jezero* i opisuju svoj doživljaj nakon slušanja primjera. Podstaknuti slušanjem opisuju izgled glavnih junaka (Odete i Zigfrida)
- gledaju fotografije iz udžbenika i donose svoja zapažanja o tome zašto *Labudovo jezero* nosi naziv „bijeli balet“
- nakon ponovnog slušanja primjera, iznose svoja viđenja karaktera glavnih likova i izgled scene. Diskutuju da li je lakše dočarati ove elemente na osnovu instrumentalnog ili vokalno-instrumentalnog slušnog primjera
- čitaju notni tekst primjera – teme Odete, obraćajući pažnju na sve ispisane muzičke parametre u notnom primjeru (tempo, takt, dinamika). Dijele se u dvije grupe. Prva grupa ima zadatak da pjeva primjer solmizacijom, a druga treba da izvede melodiju na Orfovom instrumentarijumu. Nakon uvježbavanja pristupaju zajedničkom izvođenju
- istražuju na internetu koja su filmska ostvarenja bila inspirisana pričom i muzikom *Labudovog jezera* Čajkovskog
- odgovaraju na pitanja iz dijela Provjeri naučeno

NACIONALNE ŠKOLE U ROMANTIZMU

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici znaju karakteristike nacionalnih škola u romantizmu

- razumiju značaj pojave i razvoja nacionalnog pokreta u Evropi 19. vijeku
- znaju društveno-političke prilike i razumiju buđenje nacionalne svijesti
- poznaju različite nacionalne škole koje su se javile u 19. vijeku, kao i njihove glavne predstavnike
- razvijaju sposobnost uočavanja sličnosti i razlika različitih nacionalnih škola
- znaju da analitički slušaju i analiziraju notni tekst primjera, i razvijaju sposobnost njihovog kritičkog sagledavanja
- znaju da izvode kompozicije na Orfovom instrumentariju

POJMOVI I SADRŽAJI

- M. P. Musorgski: *Slike sa izložbe, Promenada*, notni primer
- A. Dvoržak: *Simfonija br. 9*, e-mol, *Iz novog svijeta*, notni primer u dijelu Umjetničke kompozicije
- E. Grig: *Per Gint - Solvejgina pesma*, notni primjer u dijelu Umetničke kompozicije

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – upoznavanje s pojavom i razvojem nacionalnog pokreta u Evropi
2. Prikaz razvoja nacionalnih škola – ruska, češka, finska i norveška
3. Upoznavanje s osnovnim karakteristima muzike različitih nacionalnih škola
4. Sviranje na Orfovom instrumentariju
5. Primjena stecenih znanja na časovima istorije i geografije
6. Analitičko slušanje kompozicija

OBLICI RADA

frontalni, individualni, grupni

AKTIVNOSTI (1 ČAS)

Učenici:

- sagledavaju razvoj nacionalnog pokreta i uočavaju glavne karakteristike: upotreba narodnih melodija i ritmova.
- analiziraju notni primjer: *Slike sa izložbe*, *Promenada*, Musorgskog (uočavaju uz pomoć nastavnika dvostrukne cjeline i uočavaju sličnosti i razlike). Učenici se dijele u dvije grupe i svaka grupa ima zadatak da uz pomoć nastavnika nauči notni tekst. Predstavnici grupa biraju na kojim će instrumentima izvesti notni primjer, a zatim pristupaju uvježbavanju primjera. Opisuju svoj doživljaj nakon odsvirana primjera.
- Čitaju notni tekst primjera Dvoržakove simfonije *Iz novog svijeta* i uz pomoć nastavnika uvježbavaju, a zatim i izvode pomenuti primjer.
- Izražavaju svoje doživljaje nakon odsvirana oba primjera: *Promenade* i odlomka iz simfonije *Iz novog svijeta*.
- Upoznaju se sa stvaralaštvom Edvarda Griga. Uz pomoć nastavnika uvježbavaju primjer Grigove *Solvejgine pesme* iz dijela Umetničke kompozicije. Učenici se dijele u četiri grupe i svaka od tih grupa na nekom od instrumenata iz Orfovog instrumentarijuma uvježbava jednu od četiri dionice iz primjera. Prva grupa svira dionicu glasa, druga dionicu bas-bubnja, treća doboša, a četvrta zvečke. Nakon uvježbavanja pristupaju zajedničkom izvođenju. Poslije izvođenja izražavaju kakav utisak na njih ostavlja kompozicija.
- istražuju na internetu primjere izvođenja klavirske i orkestarske verzije djela *Slike sa izložbe* M. Musorgskog, Dvoržakove *Slovenske igre* op. 46, br.1, C-dur i Grigovu kompoziciju *U pećini gorskog kralja* iz djela *Per Gint* (za sljedeći čas u formi izvještaja, na osnovu kojeg će se razviti diskusija)
- istražuju primjere naše nacionalne istorije i opredjeljuju se za muzički primjer koji najbolje odslikava Crnu Goru, a takođe se pripremaju za dio o muzici u Crnoj Gori u prvoj polovini 19. vijeka.

MUZIKA U CRNOJ GORI U PRVOJ POLOVINI 19. VIJEKA

OPERATIVNI CILJEVI

Učenici znaju o muzičkoj umjetnosti i kulturi u Crnoj Gori u prvoj polovini 19. vijeka

- razumiju značaj razvoja nacionalnog pokreta u južnoslovenskim zemljama u prvim decenijama 19. vijeka
- znaju društveno-političke prilike pod kojima se razvijala Crna Gora u prvoj polovini 19. vijeka i početke razvoja muzičke umjetnosti
- prepoznaju značaj osnivanja Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“ u Kotoru i njegovu ulogu, koja se zadržala do današnjih dana
- razumiju prve pokušaje stvaranja na području duhovne i svjetovne muzičke prakse, s posebnim akcentom na veliki udio guslarske pjesme
- pjevaju pjesme različitih žanrova – narodne pjesme
- kreativno izražavaju muzičke doživljaje likovnim i plesnim iskazima

POJMOVI I SADRŽAJI

- Narodna pjesma: *Oj, vesela veselice*
- Narodna pjesma: *Uzrasla je u Novi naranča*
- Narodna pjesma: *Shkapercava dy tri male* (Prođoh kroz dvije-tri gore)

GLAVNI KORACI

1. Uvodni dio časa – upoznavanje s razvojem nacionalnog pokreta u južnoslovenskim zemljama u prvoj polovini 19. vijeka
2. Prikaz društveno-političkih prilika u Crnoj Gori i početaka razvoja muzičkog života
3. Upoznavanje s osnivanjem, ulogom i značajem Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“ u Kotoru
4. Prikaz razvoja duhovne i svjetovne muzičke prakse, naročito narodne pjesme i igre, s akcentom na veliki udio guslarske pjesme
5. Pjevanje po notnom zapisu

-
6. Likovno i plesno izražavanje
 7. Analitičko slušanje kompozicija sa CD-a

OBLICI RADA

frontalni, individualni, grupni

AKTIVNOSTI (2 ČASA)

Učenici:

- pjevaju narodnu pjesmu *Oj, vesela veselice* prema notnom zapisu. Komentarišu, na osnovu teksta, kojoj vrsti narodnih pjesama pripada ova pjesma - ljubavna. Uočavaju razlike između umjetničke i narodne muzike (melodija, karakter, ritam, tempo). Javno iznose svoja zapažanja. Nakon toga, slušaju tonski zapis sa CD-a kako bi stekli cjelovit zvučni utisak narodne pjesme. Opisuju svoj doživljaj pjesme
- sagledavaju razvoj nacionalnog pokreta u južnoslovenskim zemljama, kao i društveno-političke prilike u Crnoj Gori u prvoj polovini 19. vijeka
- sagledavaju početke razvoja muzičke umjetnosti u Crnoj Gori, osnivanje Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“ u Kotoru, njegovu ulogu i značaj, kao i razvoj duhovne i svjetovne muzike. U okviru svjetovne muzičke prakse prepoznaju veliki udio guslarske pjesme – junačke deseteračke pjesme
- kreativno izražavaju muzičke doživljaje i priču narodne pjesme *Uzrasla je u Novi ranča* likovnim iskazima nakon odslušane pjesme. Koriste i notni primjer koji se nalazi u dijelu Narodne pjesme, kako bi stvorili cjelovit zvučni utisak nakon odslušane narodne pjesme
- istražuju na internetu, kod kuće, i predstavljaju stvaralaštvo u Crnoj Gori, kao i ostale zanimljivosti, npr. opere koje su stvarane u inostranstvu na temu Crne Gore i Crnogoraca
- kreativno izražavaju muzičke doživljaje plesnim iskazima nakon odslušane narodne pjesme *Shkapercava dy tri male* (Prođoh kroz dvije-tri gore). Analitičkim slušanjem navode sličnosti i razlike u odnosu na prethodne dvije narodne pjesme, kao i odakle potiče ova pjesma – albanska narodna pjesma. Koriste i notni primjer s tekstrom, koji se nalazi u dijelu Narodne pjesme, kako bi im sadržaj pjesme bio jasniji

LITERATURA

1. Antonijević, R. (2005): *Mogućnost razvoja sistema znanja kod učenika*, Nastava i vaspitanje, vol. 54, br. 1, str. 24-37.
2. Grupa autora (2014): *Metodologija učenja*, Zagreb, Dušević & Kršovnik d. o. o.
3. Ivanović, N. (2008): *Muzika u osnovnoj školi*, Podgorica, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
4. Ivanović, M. (1981): *Metodika nastave muzičkog obrazovanja u osnovnoj školi*, Knjaževac, Nota.
5. Ilić, V. (2010): *Muzička kultura za IV razred*, Beograd, Kreativni centar.
6. Ilić, V. (2013): *Muzička kultura za VI razred*, Beograd, Kreativni centar.
7. Kamien, R. (1996): *Music: An Appreciation*, USA, Mc Graw Hill.
8. Kembel, D. (2004): *Mocartov efekat*, Beograd, Finesa.
9. Kojov-Bukvić, I. (1989): *Metodika nastave muzičkog vaspitanja*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije.
10. Marinković, S. (1997): *Istorija muzike*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije.
11. Mr Paladin A., Mihajlović-Bokan D. (2012): *Muzička kultura 8*, Beograd, Novi Logos.
12. Pejović, R. (1991): *Istorija muzike*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije.
13. Pesek, A. (2008): *Glasba danes in nekoč 8*, udžbenik za glasbeno vzgojo v 8. razredu osnovne škole, Ljubljana, Založba Rokus Klett d. o. o.
14. Pesek, A. (2006): *Glasba danes in nekoč 8*, samostojni delovni zvezek za glazbeno vzgojo v 8. razredu osnovne škole, Ljubljana, Založba Rokus Klett d. o. o.
15. Plavša, D. (1981): *Muzika, prošlost, sadašnjost, ličnosti, oblici*, Knjaževac, Nota.
16. Pogue, D., Speck, S. (2000): *Klasična muzika za neupućene*, Beograd, Mikroknjiga.
17. Rojko, dr. P. (2012): *Metodika nastave glazbe u osnovnoj školi*, Zagreb, dopunjeno online izdanje dostupno na: http://bib.irb.hr/datoteka/566005.ROJKO_Metodika_nastave_glazbe._Teorijsko_tematski_aspekti.pdf
18. Ristivojević, M. (2009): *Uloga muzike u konstrukciji nacionalnog identiteta*, Etnološko-antropološke sveske, br. 13, str. 117-130.

19. Skovran, D., Peričić, V. (1986): *Nauka o muzičkim oblicima*, Beograd, Univerzitet umetnosti.
20. Strugar, V. (2014): *Učitelj između stvarnosti i nade*, Zagreb, Alfa d. d.
21. Trebješanin, B., Lazarević, D. (2001): *Savremeni školski udžbenik*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
22. Thomas, G. (2015): *Kratak uvod u pedagogiju*, Zagreb, Educa.
23. Vasiljević, M. (1988): *Narodne melodije Crne Gore*, Beograd, Muzikološki institut.
24. Vidulin-Orbanić, S., Duraković, L. (2012), *Metodički aspekti obrade muzikoloških sadržaja: mediji u nastavi glazbe*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile.
25. Vučinić V., Ivanović M. (2006): *Metodika muzičke kulture i početna škola sviranja na klaviru*, Podgorica, Univerzitet Crne Gore.
26. Požgalj J. (1975): *Metodika glazbenog odgoja u osnovnoj školi*, Zagreb, Prosvjetni sabor Hrvatske.
27. Stojanović, G. (1996): *Nastava muzičke kulture*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
28. Stoković P. (1988): *Nastava muzičke kulture*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

